



TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇLERİN İDARİ YAPIYA ETKİLERİ VE BAKANLIKLARIN GÖÇ YÖNETİM SÜREÇLERİNDEKİ ROLLERİ

ERKAN ARSLAN^{1*} & SEVDANUR ÖZTÜRK² & ŞEYDA YAĞLI³

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, erkana@cumhuriyet.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8273-9460>. ² Yüksek Lisans, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, ozturksevdanur@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2563-7588>. ³ Yüksek Lisans, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, seyda.yagli@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4832-4859>.

Bu çalışma 25-28 Ocak 2023'de Barcelonada düzenlenen Academy 1. Uluslararası Göç Araştırmaları Disiplinlerarası Çalışmalar Kongresinde sunulan ve özet metin olarak yayımlanan "Migration Management And The Impacts Of International Migrations On Administrative Structure in Türkiye: A Survey On Ministry Organizations" başlıklı bildirisinin güncellenmiş ve araştırma makalesine dönüştürülmüş halidir.

ÖZ

Türkiye'de göç yönetimi alanında en kapsamlı görev, yetki ve faaliyetleriyle İçişleri Bakanlığı ve bu bakanlığa bağlı Göç İdaresi Başkanlığı öne çıkmaktadır. Göç İdari Başkanlığı yanında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde "Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı" Sağlık Bakanlığı bünyesinde "Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı", Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının "Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü", Dışişleri Bakanlığı bünyesinde "Göç İltica ve Vize Genel Müdürlüğü" birimleri bulunmaktadır. Bakanlık nezdinde herhangi bir idari birimi bulunmayan ancak tüm geçici koruma altındakiler ve yabancılar için çeşitli politika, proje ve hizmetler geliştiren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da aktif olarak göç yönetimi alanında görev alan bir bakanlıktır. Göçün önemli ve yıkıcı etkilerinin görülebileceği bir diğer boyutta kültür alanıdır. Bu alana ilişkin olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı da göç yönetim sürecinin bir aktörü olarak görülmelidir. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı yanında Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi bakanlıkların göç alanına ilişkin konularda proje ve faaliyetlerinde ciddi bir eksikliğin bulunduğu da göze çarpmaktadır. Çalışmada bakanlıkların göç yönetim sürecindeki rolleri ve idari yapıda göç yönetimini konu alan birimleri etraflıca değerlendirilmekte, öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göç, Göç Yönetimi, Göç Teşkilatlanması, Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Yabancılar, Bakanlıklar.

Editör / Editor:

Hatun KORKMAZ,
Erciyes Üniversitesi, Türkiye

Hakemler / Referees:

Yusuf UYSAL,
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye
Fatih ARSLAN,
Giresun Üniversitesi, Türkiye

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:

Erkan ARSLAN,
erkana@cumhuriyet.edu.tr

Geliş: 20 Şubat 2023

Received: February 20, 2023

Kabul: 7 Nisan 2023

Accepted: April 7, 2023

Yayın: 31 Ağustos 2023

Published: August 31, 2023

Atıf / Cited as (APA):

Arslan, A. & Öztürk, S. & Yağlı, Ş. (2023),
Türkiye'de Uluslararası Göçlerin İdari Yapıya
Etkileri ve Bakanlıkların Göç Yönetim
Süreçlerindeki Rollerini, Erciyes Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 65,
7-14,
doi: 10.18070/erciyesiibd.1253523

MIGRATION MANAGEMENT AND THE IMPACTS OF INTERNATIONAL MIGRATIONS ON ADMINISTRATIVE STRUCTURE IN TÜRKİYE: A SURVEY ON MINISTRY ORGANIZATIONS

ABSTRACT

In terms of the most comprehensive duties, authorities and activities in the field of migration management in Türkiye, the Ministry of Interior and the Directorate of Migration Management under the Ministry of Interior stand out. In addition to the Directorate of Migration Management, the Ministry of National Education has the "Department of Education in Migration and Emergency Situations", the Ministry of Health has the "Department of Migration Health Services", the Ministry of Labor and Social Security has the "Directorate General for International Labor Force" and the Ministry of Foreign Affairs has the "Directorate General for Migration, Asylum and Visa". The Ministry of Family and Social Services, which does not have any administrative unit within the ministry organization but develops various policies, projects and services for all migrants and foreigners under temporary protection, is also a ministry actively involved in migration management. Another dimension where the significant and devastating effects of migration can be seen is in the field of culture. In this field, the Ministry of Tourism and Culture should be seen as an actor in the migration management process. Finally, there is a serious lack of projects and activities of ministries such as the Ministry of Sports and Youth and the Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change in the field of migration. In this study, the roles of Turkish ministries in the migration management process and the units dealing with migration management in the administrative structure are evaluated in detail. After identifying problematic areas, recommendations are presented.

Keywords: International Migration, Migration Management, Migration Organization, Foreign Nationals Under Temporary Protection in Türkiye, Ministries.

GİRİŞ

Göç olgusu, insanlık tarihi boyunca hep yaşanmıştır. İnsanlığın göç kararı almasının arkasında ekonomik, siyasi, demografik sebepler yanında sosyal ve çevresel birçok itici etmen de rol oynamaktadır (Black, 20211). Ancak 21. yüzyıla gelindiğinde uluslararası göçlerin nedenleri ve sonuçları daha karmaşık bir hal aldığı; hacmi ile ülkeleri, bölgeleri ve kıtaları etkileyecek boyuta ulaştığı görülmektedir. 21 yüzyıl göçlerini bir “kaçış” ve “hayatta kalma” mücadelesi olarak görmek de mümkündür. Bu yüzyılda ülkelerinden kaçmak mecburiyetine düşen insanların sayısı rekor seviyeye ulaşmış, son dönemde dünyanın çeşitli bölgelerinde patlak veren, on beş çatışma bölgesinde milyonlarca insan için büyük acıların yaşandığı trajediler meydana gelmiştir. Yine katlanarak devam eden ve son birkaç yılda zorla yerinden edilen insan sayısında rekor artışlar meydana gelmiştir (UNHCR: 2023).

Türkiye'nin uluslararası göçler ile ilk tanışması yüzyıl öncesine; Balkanlardaki Osmanlı bakiyesi soydaş ve akraba toplulukların nüfus mübadelesi yolu ile Türkiye'ye getirilmeleri ile başlar. Cumhuriyet tarihi boyunca da Türkiye'nin devam eden bir göç gündemi hep olmuştur. Ancak Türkiye'nin yakın coğrafyasında patlak veren Suriye iç krizi, Irak, Afganistan, Somali ve diğer birçok istikrarsız, güvenliksiz, temel kamu hizmetlerinin dahi üretilmediği ülkelerden/bölgelerden kaçarak Türkiye'ye yönelen düzensiz göçler dünyada en fazla yabancı barındıran ülkesi olarak Türkiye'nin yükünü artırmış durumdadır.

Türkiye, bir yandan çatışma ve iç karışıklıkların yaşandığı bölgelere olan sınır yakınlığı nedeniyle en erken ulaşılacak güvenli ülke pozisyonu ile göçmenlerin hedef ülkesi durumundadır. Diğer taraftan ise doğudan batıya yönelen göçlerin güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Böylece Türkiye, uluslararası göçlerin hem hedef ülkesi hem de aynı zamanda transit ülkesi olma anlamında ulaşılabilir en yakın liman konumundadır. Türkiye'nin bu coğrafi konumu başta Suriye'de yaşanan iç çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeliler olmak üzere Türkiye'ye yönelen diğer göçler nedeniyle ülkemizi dünyanın en fazla yabancı barındıran ülkesi haline getirmiştir. Bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin temel göç politikaları ve idari yapısı yeniden tasarlandığı, tasarımların devam ettiği ve hala bazı eksikliklerin ise göze çarptığı görülmektedir.

Türkiye, göç yönetimi ve düzensiz göçlerle mücadelede çeşitli aktörlerin paydaşlığında ancak en çok da devlet aktörlerinin başat rol aldığı bir göç yönetimi politikası ile bu süreci yürütmektedir. Uluslararası göçler ev sahibi ülkeler üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi, idari yönden kalıcı, yıkıcı, katkı sunucu etkiler bırakabilmektedir. Çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak kaleme alınmış olup; Türkiye'nin göç yönetimi konusunda yetkili ve görevli temel devlet aktörleri olarak bakanlıkların rollerine odaklanmaktadır. Ayrıca çalışmada uluslararası göçlerin idari yapıda neden olduğu değişimler ve idari yapıya eklenen yeni kurumlar ile bu kurumların görevleri incelenmekte ve öneriler sunulmaktadır.

I. VERİ VE YÖNTEM

Çalışmada Göç İdaresi Başkanlığının paylaştığı istatistikî veriler ile birlikte, çeşitli bakanlıkların resmi internet sayfaları, faaliyet raporu ve diğer yayın, doküman, çalışma ve araştırmalardan yararlanılmıştır.

II. TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ

Göç olgusuna yönelik incelemelerde öne çıkan göç yönetimi (migration managament) kavramı Bimal Ghosh tarafından ilk olarak 1993'te detaylandırılmasına rağmen arka planda göç yönetimi olgusu göçlerin gerçek krizler meydana getirme potansiyeline sahip olduğunun fark edildiği Soğuk Savaş dönemine kadar gitmektedir. Göç yönetimi kavramını göçü daha düzenli, öngörülebilir ve yönetilebilir bir süreç dâhilinde kontrol etme ve ilgili tüm paydaşlar açısından faydalı hale getirme girişimi olarak açıklamak mümkündür (Geiger, M., Pécoud, A., 2010). Göç Terimleri Sözlüğü'nde göç yönetimi; hem devlet sınırları içerisindeki yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve koruma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, uluslararası göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan bir terim olarak ifade edilmektedir (IOM, 2009: 22).

Göç yönetimi kavramının Türkiye'nin gündeminde geniş bir yer

bulması ve akademik çalışmalara konu olması ise oldukça yakın bir zamana denk düşmektedir. Hâlbuki Türkiye kurulduğu ilk yıllarda Osmanlı Devleti'nin devamı olarak görülmesi nedeniyle nüfus mübadeleleri yolu ile göçlere maruz kalan ve bulunduğu coğrafi konum sebebiyle uzun yıllardır göç alıp, göç veren bir ülke olarak göçlerle tanışık bir ülkedir.

Ancak 2011'de Orta Doğu ülkelerinde başlayan Arap Baharı'nın sınırlarımıza yakın coğrafyada bulunan birçok devlete sıçramasıyla birlikte ülkemiz hem hedef ülke hem de transit ülke olarak yoğun göç dalgasına maruz kalmıştır. Bu yoğun göç hareketi sonrası birçok Avrupalı ülke göç edenlere sınırlarını kapatırken, Türkiye ise zulümden kaçan bu kimseler için uygulamış olduğu açık kapı politikası yanında, sunulan sosyal hizmet imkânları gibi nedenlerle birlikte tam bir çekim ve cazibe merkezi haline gelmiştir (Sağı ve Aşkın, 2021:15).

İlk başta gelen göçmenlere misafir gözüyle bakıldığı için herhangi bir politika geliştirilmemiştir. Sadece sınırlara yakın Altınözü ve Boynuyolu gibi bazı çadır kentler kurulmuş ve göçmenlerin ihtiyaçları oralarda karşılanmıştır. Ancak zamanla Suriye kaynaklı ve kitlesel bir görünüm kazanan göç dalgası tahmin edilenden çok daha fazla sayıya ulaşmıştır (Çiçek, 2022: 49). 2013'e gelindiğinde ise göç dalgası daha da artmış olup “misafir” tanımı ile ifade edilemeyecek bir görünüm ve algıya dönüşmüştür.

Suriyelilerin yakın bir tarihte ülkelerine geri dönme imkânının olmadığı anlaşıldığı 2013, göç yönetimi ve hukuku bağlamında Türkiye'de bir dönüm noktası olmuştur. 2013'ten başlamak üzere göç yönetimi alanında yeni kamusal aktörlerin birer birer devreye girdiği bir döneme geçilmiştir. Diğer taraftan göç mevzuatı alanındaki boşluklar doldurulmak üzere de yeni yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu tarihten itibaren ilk başta 2013'te İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve yine 2013'te çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile göç yönetimi konusunda adımlar atılmaya başlanmıştır (Arslan, 2021a: 11). Türkiye'nin yeni göç politikası hamlesi sadece bu kurum ve kanunla sınırlı kalmamış zamanla bazı bakanlıklar bünyesinde daire başkanlıkları ya da genel müdürlükler kurulmuştur. Türkiye yeni dönemde göç yönetimi konusunda giderek daha teşkilatlı bir yapıya sahip olmuştur.

III. GÖÇ YÖNETİMİNİN TEMEL AKTÖRLERİ

Göç yönetimi, içinde barındırdığı bazı zorluklar, riskler, maliyetler ve taşıdığı insani koşullar yanında siyasi, sosyal, beşeri ve uluslararası etki ve boyutları da bulunan bir süreçtir. Bu sebeple göç yönetimi sadece ülkelerin kendi iç meseleleri olarak görülemez. Uluslararası göçlerin sınır aşan etkileri nedeniyle göç yönetimi süreci uluslararası bazı yönetsel yapı ve mekanizmaların oluşturulmasını gerekli kıldığı gibi ülkelerin ortak bir göç yöneti(şi)mi politikasında bir araya gelmelerini de gerekli kılmaktadır. Bu anlamda göç yönetimi sürecinin temel aktörlerini uluslararası aktörler ve ulusal aktörler olarak iki ayrı gruba ayırmak mümkündür.

Göç yönetimi sürecinde önemli bir uluslararası aktör olarak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (The office of the United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR) ilk akla gelen örgüttür. UNHCR (2023), kurulduğu 1950'den günümüze 50 milyonu aşkın yerinden edilmiş insanın başarılı bir şekilde hayata yeniden tutunmalarına yardımcı olmuş bir uluslararası göç aktördür. Göç konusunda Uluslararası Göç Örgütü (The International Organization for Migration - IOM) bir diğer uluslararası aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. 1951'de kurulan Uluslararası Göç Örgütü günümüzde 1,5 milyar dolarlık bir bütçeye sahip, 150'den fazla ülkede 10 binden fazla çalışanı ve 175 üye devlet ile 8 gözlemci statüsüne sahip devletin katılımı ile uluslararası göç konusunda küresel bir aktör haline gelmiştir (IOM, 2023).

Türkiye'nin göç yönetimi sürecinde ulusal planlama ve politikalarına döndüğümüzde, Türkiye uzun yıllar boyunca göç ile yakından ilişkili bir ülke olmasına rağmen göç ile ilgili temel kurumları ve politikaları ancak 2013'ten sonra oluşturduğu görülmektedir. 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu (YUKK) parlamentodan geçirilerek uluslararası göç mevzuatındaki önemli bir boşluk doldurulmuş oldu. Türkiye, YUKK'un hazırlık sürecinde başta Avrupa Birliği mevzuatı olmak üzere diğer uluslararası normları ve kimi sivil toplum

kuruluşlarının da görüşlerini alarak yeni bir göç mevzuatı oluşturma çabası içerisinde olmuştur (Çiçek ve Taylan, 2021). YUKK’un yürürlüğe girmesi ile birlikte başta anayasal ve yasal normlar dikkate alınarak kamu yönetiminde yeni bir göç örgütlenmesi hamlesi başlatılmıştır.

Göç konusunda ilk sorumluluk alan 6458 sayılı YUKK ile kurulan İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür. Bu kurum daha sonra müdürlük statüsünden başkanlık statüsüne dönüştürülecek ve çeşitli dönemlerde sürekli kendini güncelleyerek göç yönetimi sürecinin tartışılmaz en aktif aktörü haline gelecektir. Günümüzde Göç İdaresi Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatlarıyla beraber Türkiye’nin 81 ilinde ve 148 ilçesinde faaliyet göstermektedir. Aynı şekilde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, Sağlık Bakanlığına bağlı Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığına bağlı Göç ve İltica Genel Müdürlüğü gibi oluşumlarla göç yönetimi konusunda faaliyetlerde bulunmaktadır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) 2011’de yetkilerinin Göç İdaresi Başkanlığına devredildiği 2018’e kadar Türkiye’ye göç eden Suriyeliler için çok sayıda barınma merkezinin kurulması ve bu merkezlere yerleştirilen Suriyelilerin sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmaları ile Türkiye’nin göç yönetimi sürecine katkı sunmuş bir kuruluş olmuştur (www.afad.gov.tr). AFAD gibi Kızılay da 2011’in Nisan’ında “Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu” ile beraber ülkemize sığınan göçmenler için çalışmalarda bulunmuştur.

Yerel yönetim birimlerine baktığımız zaman ise özellikle Suriyeli vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Adana, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis gibi belediyeler göçmenlerin herhangi bir dışlanmaya maruz kalmadan barınma, eğitim, sağlık gibi imkânlardan faydalanmalarını sağlamıştır. Türkiye’deki birçok üniversite de göç alanıyla alakalı çalışma merkezi veya enstitü açarak göç yönetimi konusunda çalışmalar başlatmıştır. Çeşitli sivil toplum kuruluşları da sahaya inerek ve yerel yönetimlerden de destek alarak göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve toplumsal yaşama uyum sağlamalarına destek olmaktadır (Arslan, 2021a).

IV. TÜRKİYE’NİN GÖÇ TEŞKİLATLANMASI: BAKANLIK KURULUŞLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELENME

2011’de Suriye’de patlak veren iç çatışmaların yarattığı tazyikle Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin resmi kayıtlardaki sayısı 3.5 milyonu aşmıştır. Türkiye, açık kapı politikası ile Suriye’den girişleri serbest bırakırken, ilk yıllarda gelen Suriyeliler “misafir” olarak adlandırılmıştır. Ancak geçen bunca zaman sonrasında Suriyeli nüfus, artık misafirlikten kalıcılığa dönüşen ikilemi ile sosyal hayatı, siyasal söylemleri, ekonomik yapıyı ve uluslararası ilişkileri etkiler boyuta ulaşmıştır (Arslan vd., 2021:119). Suriyeli göçünün yarattığı etkiyi yönetmek ve bir problematiğe dönüşmesini önlemek ve fırsata çevirmek buradan bir katma değer yaratmak etkili bir göç yönetimi hareketini gerekli kılmaktadır. Bu maksatla başta çeşitli devlet aktörleri bu süreçte görev aldıklarını idari yapılarını ve mevzuatlarını yeni koşullara göre güncellediklerini görüyoruz.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin bir gereği olarak yürütme yetkisinin Cumhurbaşkanında toplanması Cumhurbaşkanını yürütmeye ilişkin bütün konularda olduğu gibi göç politikaları ve göç yönetimi konusunda da en yetkili ve en üst makam olarak değerlendirmeyi gerektirir. Cumhurbaşkanlığı teşkilatını düzenleyen 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne göre Cumhurbaşkanlığına bağlı, Özel Kalem Müdürlüğü ve İdari İşler Başkanlığı birimleri bulunmaktadır. Bu idari birimlerin yanında Cumhurbaşkanlığı bünyesinde aşağıda yer alan 9 politika kurulu kurulmuştur.

- a) Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulu.
- b) Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu.
- c) Ekonomi Politikaları Kurulu.
- ç) Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu.
- d) Hukuk Politikaları Kurulu.

- e) Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu.
- f) Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu.
- g) Sosyal Politikalar Kurulu.
- ğ) Yerel Yönetim Politikaları Kurulu

Cumhurbaşkanlığı kabinesi ise 16 bakanlıktan oluşmaktadır. Yine Cumhurbaşkanına bağlı özel bütçeli, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve malî özerkliğe sahip, Dijital Dönüşüm Ofisi, Finans Ofisi, İnsan Kaynakları Ofisi ve Yatırım Ofisi gibi Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevleri yerine getirmek üzere birimlerin oluşturulduğu görülmektedir.

Cumhurbaşkanına bağlı bu sayılan idari kurumlar arasında doğrudan göçle ilgili ve göç kelimesini taşıyan bir idari birim göze çarpmamaktadır. Ancak Cumhurbaşkanlığı teşkilat yapısı içerisinde doğrudan göç ismi ile bir idari birim olmamakla birlikte göç konusunda görevli çeşitli bakanlık seviyesinde, politika kurulu seviyesinde idari yapılar bulunmaktadır. Bakanlıkların göç yönetim sürecindeki idari yapıları görev ve rolleri ayrıca incelenecektir ancak bazı politika kurullarının görevleri arasında göç yönetim sürecine dair görevlerin bulunduğunu belirtmek gerekir. Örneğin Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulunun görevleri arasında “Türkiye’nin göç politikası ve stratejilerini belirlemek, uygulanmasını takip etmek, Göç uygulamalarını izlemek ve önerilerde bulunmak, göç alanında yapılması planlanan yeni düzenlemeleri değerlendirmek, göç politikaları ve hukuku alanında bölgesel ve uluslararası gelişmeleri takip etmek ve bu gelişmelerin Türkiye’ye yansımalarını değerlendirerek raporlamak,” sayılmıştır. Yine Sosyal Politikalar Kurulunun görevleri arasında “Göç ve göçmen sorunlarının çözümüne ilişkin politika önerileri geliştirmek” görevi verildiği görülmektedir. Yerel Yönetim Politikalar Kurulunun görevleri arasında ise “Göç ve iskân konularında politika önerileri geliştirmek” ifadesi yer almaktadır. En kapsamlı örgütlenme yanında, görev ve rolleri ile etki değeri en yüksek kurumlar arasında Cumhurbaşkanlığı makamından sonra bakanlıklar gelmektedir. Türkiye’de Göç Bakanlığı adıyla doğrudan göç konusunda tek ve en etkin bir bakanlık birimi bulunmamakla birlikte birçok bakanlığın göç konusunda çeşitli görevler üstlendiklerini söylemek mümkündür.

A. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI VE GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI

Gerek YUKK yürürlüğe girmeden ve gerekse de Göç İdaresi Başkanlığının kurulması öncesi döneme ilişkin kurumsallaşma ilk olarak Avrupa Birliğine uyum süreciyle ortaya çıkmıştır. 2002’de Avrupa Birliği politikalarıyla uyumlu bir mevzuat oluşturmak ve birliğin politikalarıyla uyumlu politikalar geliştirmek amacıyla İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü kapsamında “Göç Çalışma Grubu” oluşturulmuştur. Göç Çalışma Grubu içerisinde Genel Kurmay Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı temsilcileri yer almaktadır (Arslan, 2021a).

Yukarıdaki paragrafta da bahsedildiği üzere Türkiye’de 2013 öncesine kadar göç yönetimi açısından yeterli kurumsallaşma göze çarpmamaktadır. Bu tarihe kadar göç ile ilgili genel işlemler Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekteydi. YUKK’un yürürlüğe girmesi ile birlikte göç konusunda kapsayıcı bir mevzuat oluşturulması yanında göç örgütlenmesi noktasında da yeni bir döneme geçilmiştir. Yasal dayanağını YUKK’tan alan ve 2013’te Genel Müdürlük statüsünde ve 2021’de ise Başkanlık statüsüne dönüştürülen göç alanına ilişkin idari bir örgüt olarak Göç İdaresi Başkanlığı oluşturulmuştur. İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren ve 81 ilde taşra teşkilatlanması bulunan Göç İdaresi Başkanlığı göç yönetimi sürecinin en önemli devlet aktörü olarak öne çıkmaktadır.

Bakanlığın görev ve yetkileri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, m. 159);

- 1) Göç alanına ilişkin, mevzuatın ve idari kapasitenin geliştirilmesi konularında çalışmalar yürütmek ve Cumhurbaşkanınca belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını izlemek ve koordine etmek
- 2) Göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek
- 3) 19/9/2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda Bakanlığa

- verilen görevleri yürütmek
- 4) İnsan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek
 - 5) Türkiye’de bulunan vatansız kişileri tespit etmek ve bu kişilerle ilgili iş ve işlemleri yürütmek
 - 6) Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek
 - 7) Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek
 - 8) Düzensiz göçle mücadele edilebilmesi amacıyla kolluk birimleri ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, tedbirler geliştirmek, alınan tedbirlerin uygulanmasını takip etmek
 - 9) Kamu kurum ve kuruluşlarının göç alanına yönelik faaliyetlerinin programlanmasına ve projelendirilmesine yardımcı olmak, proje tekliflerini değerlendirmek ve onaylamak, yürütülen çalışma ve projeleri izlemek, bu çalışma ve projelerin uluslararası standartlara uygun şekilde yürütülmesine destek vermek

10) Mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmektir.

Merkezi düzeyde göç yönetimi sürecinin temel ve en kapsamlı kurumsal örgütlenmesini temsil eden Göç İdaresi Başkanlığı (Bknz: Şekil-1) merkez hizmet birimleri yanında taşrada 81 ilde, 148 ilçede teşkilatlanmayı hedeflemiştir. Merkez ve taşra teşkilatında 2.074 kadrolu, 602 geçici personel ve 277 sözleşmeli ile 7.544 kadrolu-işçi ve 1051 hizmet alımı ile görevli bulunan toplam 11.545 personel görev yapmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2016 Türkiye Göç Raporu).

Göç İdaresi Başkanlığının göç yönetimi konusunda diğer devlet ve sivil toplum kuruluşları karşısında güçlenirken göç yönetimi yetkilerine sınır karakollarının, gözetleme noktalarının, gözaltı ve geri gönderme merkezlerinin; bakım, onarım ve yenilerinin inşası sorumluluğu anlamında da sınır yönetimi konusunda görevler tevdi edilmiştir. Böylece gerek İçişleri Bakanlığı ve gerekse de Göç İdaresi Başkanlığı sahip olduğu yetki ve görevler ile Türkiye’nin göç yönetimi alanındaki

ŞEKİL 1 | T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı Teşkilat Şeması



Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

lider kurumu haline erişmiştir (Lüleci-Sula, 2022: 53).

Ayrıca Göç İdaresi Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı gibi kolluk birimleri ile işbirliği içinde düzensiz göç ile mücadele konusunda faaliyetler yürütmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2016 Türkiye Göç Raporu; 56). Türkiye’de sınır yönetimi konusunda İçişleri Bakanlığı aracılığı ile sınırlardaki il ve ilçelerin mülki idare amirleri sorumluluk sahibidir. Ancak Göç İdaresi Başkanlığının kolluk kuvvetleri üzerinde sınır yönetimi konusunda sahip olduğu yetki bu idari birim ve yöneticilerin sahip olduğu yetkilerin çok üzerindedir

(Deniz, 2013: 176).

Göç İdaresi Başkanlığı (Bknz – Tablo-1); yönetilebilir bir göç süreci, düzensiz göçle mücadele, insan ticareti ile mücadele ve mağdurların korunması, ülkedeki yabancılara etkin uluslararası koruma sağlanması, karşılıklı uyum ve iletişimin geliştirilmesi ve kurumsal yapının yeterli seviyeye ulaştırılması gibi temel stratejik amaç ve hedefler ile bunların alt amaç ve hedeflerini gerçekleştirme gayreti içerisinde olduğu 2021 Faaliyet Raporu’nda yer verilmiştir.

TABLO 1 | Göç İdari Başkanlığının Stratejik Amaç ve Hedefleri



Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı 2021 Yılı Faaliyet Raporu

B. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, GÖÇ VE ACIL DURUMLARDA EĞİTİM DAİRE BAŞKANLIĞI

Göç olgusu bireyleri, toplumları ve ülkeleri, sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, sağlık ve barınma gibi birçok yönden etkilemektedir. Göç hadisesinin doğrudan ilintili olduğu bir diğer alan ise eğitimidir. Bazen göç kararının arkasında daha iyi bir eğitim alabilme motivasyonu yatmaktadır. Gelişmekte olan bölgeler ve ülkeler açısından eğitim amaçlı göçler bir gereklilik olarak görülmektedir (Schapiro, 2009: 55).

Ancak eğitim amaçlı olmayan başka başka saiklerle ortaya çıkan göçler, ev sahibi ülkelerin eğitim sistemleri ve politikaları üzerinde büyük etkiler oluşturmaktadır. Diğer taraftan göçle gelenlerin aynı zamanda bir insan kaynağı olarak düşünüldüğünde de ülkelerin işgücüne önemli katkı yaratma potansiyeli de bulunmaktadır. Bu bağlamda göçmenlerin insan kaynağı ve beşeri sermayeye katkılar yoluyla yaşadıkları topluma olumlu etkiler yaratması muhtemeldir. Göçmenlerin buldukları ülkeye faydalarının en üst seviyeye taşınmasında eğitim önemli bir katkı sunabilir. Eğitim yoluyla göçmenler, bilgi beceri ve yeteneklerini geliştirerek buldukları ülke ekonomilerine katkıda bulunabilecekleri gibi, kendi yaşamlarındaki fırsatları yakalayabilecek, ekonomik ve sosyal katılım derecelerini yükseltebileceklerdir (Kocabaş ve Alpaydın, 2021: 5). Göçmenlerin nitelikli birer insan kaynağına dönüşmesi ve buldukları toplumla bütünleşmesi anlamında eğitim önemli bir işlev görmektedir.

Göçmenlerin eğitimi konusunda Türkiye’deki Suriyeliler özelinde ele aldığımızda; Suriye’den zorunlu ve kitlesel göçler yoluyla ülkemize gelen, yerlerinden edilmiş çocukların yeni hayatlarına uyum sağlamalarında asgari ve düzenli bir eğitimin verilmesi anlamında okulların gerekliliği ortadadır.

Bu farkındalıkla Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) da ülkemizde bulunan Suriyeli çocukların eğitimi için çeşitli çözüm yolları bulmuştur. Suriyeli çocuklar için MEB’e bağlı olarak Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde özel olarak Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı kurulmuştur. MEB, 20 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihleri arasında “Ülkemizde Kamp Dışında İkamet Eden Suriyeli Vatandaşlara Yönelik Tedbirler” ve “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Vatandaşlarına Eğitim Öğretim Hizmetleri” adı altında iki tane genelge yayınlamış ve kurumsal adımlar atılmıştır (Karaoğlu ve Özbay, 2022: 215). Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığı verilerine göre sadece Türkiye’de geçici koruma statüsüne sahip eğitim çağındaki Suriyeli nüfus 1.1 milyon üzerindedir. Bu nüfusun yaklaşık 731 bini aktif olarak temel eğitim birimlerinde eğitim almaktadırlar. Okul öncesi döneme ait okullaşma oranı %31 iken bu oran ilköğretimde %75, ortaokulda ise %81 ve lise

düzeyinde ise %43 seviyelerindedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç Ve Acil Durumlarda Daire Başkanlığı, 2021). Ayrıca genel kurslar, meslek edindirme kursları, dil öğretimi gibi kurs programlarında da çok sayıda Suriyeli kursiyere eğitimler verilmektedir. Bu alanda geçici koruma altında bulunan nüfusunun büyüklüğü ve gerekse de 750 bin çocuğa eğitim hayatı içerisine dâhil etme anlamında Milli Eğitim Bakanlığının hizmetleri yeterli seviyelerde olmasa da çabası takdir edilmesi gereken seviyededir.

Suriyeli çocukların eğitimi için yürütülen bir diğer faaliyetler kapsamında proje ise AB destekli Geri Kabul Anlaşması kapsamında yapılan PICTES (Promoting Integration of Syrian Children to Turkish Education System) projesidir. Milli Eğitim Bakanlığının desteklediği proje birçok ili kapsamaktadır. Bu proje kapsamında eğitim çağındaki Suriyeliler için alt yapı ve eğitim kurumu inşaatları yapımı yanında, Suriyeli çocukların Türkiye’de daha kaliteli eğitime erişebilmeleri hedeflenmiştir (Erkan vd., 2017: 317). PICTES’in desteklediği illerde gerçekleştirilen bu proje sayesinde bir yandan Suriyeli çocukların eğitime erişimi artarken, diğer taraftan da Suriyeli öğrencilere sunulan eğitimin kalitesi de yükselmiştir. Bu proje aynı zamanda hem Suriyeli öğrencilerin hem de ebeveynlerin sosyal entegrasyonu sağlanmıştır (PICTES, 2022).

C. SAĞLIK BAKANLIĞI VE GÖÇ SAĞLIĞI DAİRE BAŞKANLIĞI

Zorunlu göçün aktörleri olarak göçmen kitleler değiştirdikleri ortam ve geride bıraktıkları korku ve baskılar nedeniyle uzun süreler boyunca stres ve kaygı yaşayabilmektedirler. Ayrıca göçmen nüfusun büyük bir kısmı yeni taşındığı bölgelerde beslenme yetersizlikleri, düşük gelir seviyesi, sağlık sigortasından yoksunluk, zor ve kötü şartlarda barınma, bulaşıcı hastalıklara maruz kalma gibi risk faktörleri yüksek ortam ve şartlar altında hayatlarını idame ettirmek durumuna düşebilmektedirler (Daşlı ve Altay, 2021: 110).

Ancak Türkiye’ye giriş yapan ve geçici koruma statüsüne erişen Suriyeliler için Sağlık Bakanlığı 2015’te sağlık hizmetlerinde düzenlemeler yapmıştır. Bu kapsamda Suriyelilerin başta özel hastanelerden yararlanmasına ilişkin birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Daha önemlisi Göçmen Sağlığı Merkezleri kurulmuştur (Öçürmez ve İçduygu: 2020: 7). Göçmen Sağlığı Merkezleri, toplum sağlığı merkezlerine bağlı ve aile hekimliği uygulamasına benzeyen bir çalışma prensibi ile Türkiye’de bulunan Suriyeliler için koruyucu ve temel sağlık hizmetleri veren bir sağlık kuruluşudur. Ayrıca nüfusu daha yüksek olan ve tam teşekküllü bir devlet hastanesi imkânından yoksun geçici barınma merkezleri ile Suriyeli nüfusun 20 bin ve üzeri olduğu yerleşim alanlarında Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezlerde Suriyeli sağlık personeli görev yaparken Arapça bilen Türk vatandaşı hasta yönlendirme personeli de görev almaktadır. Güçlendirilmiş Göçmen Sağlığı Merkezlerinde dâhiliye, çocuk-kadın doğum, ağız-diş sağlığı, psikososyal destek hizmetleri yanında görüntüleme ve laboratuvar ünitesi gibi destekleyici sağlık imkânları ile bu merkezler Türkiye’deki diğer aile hekimliği için tanınan fiziki ve teknik standartlara ulaşan yapısı ile geçici koruma altındaki Suriyelilere hizmet vermektedir (HSGM, 2023).

Ülkemizdeki Suriyelilere yönelik sağlık alanına ilişkin hizmetleri daha etkin ve verimli bir şekilde sunabilmek için 2017’de yürürlüğe giren düzenleme ile Sağlık Bakanlığına bağlı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü bünyesinde Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı görevlendirilmiştir.

Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı’nın görevi Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Hizmet Birimleri ve Görevleri Hakkında Yönerge’nin 8. maddesinde belirtilmiştir buna göre;

1. Bakanlık ve bağlı kuruluşları ile bunların taşra teşkilatlarıyla iş birliği yaparak göç sağlığı hizmetlerini Bakanlık adına koordine etmek.
2. Toplu iskân, göç ve mülteci kabulü gibi durumlarda gereken sağlık hizmetlerini ilgili daireler ile diğer resmi ve özel kurumlarla iş birliği içerisinde planlamak, faaliyet ilkelerini tespit ederek uygulanmasını sağlamak.
3. Toplu göç, iltica ve bunlara yönelik acil durumlarla ilgili sağlık hizmet planlarını hazırlamak, ihtiyaçları tespit ederek ilgili

birimlerle koordinasyon içerisinde karşılanmasını temin etmek.

4. Ulusal, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin göç sağlığı ve insan, yardım faaliyetlerine katkı ve/veya katılım sağlamak, sivil toplum kuruluşlarının göç sağlığıyla ilgili yürüttüğü faaliyetleri koordine etmek, izlemek ve değerlendirmek.
5. Görev ve sorumluluk alanıyla ilgili konularda veri toplamak, bu verilerin analiz ve raporlama çalışmalarını yapmak ve/veya yaptırmak.

Genel anlamda Türkiye, Suriye kaynaklı yoğun göç dalgası sonrasında eğitim, barınma, yerel beledi hizmetler, işgücü gibi birçok alanda oluşturduğu kamu politikaları arasında sağlık alanındaki kamu politikalarını da Suriyelilere yönelik olarak güncellemiştir. Suriyeliler, muhtemel bulaşıcı hastalıklara karşı genel taramalar yanında, aşılama faaliyetleri kapsamında Suriyeli çocukların aşı takvimine uygun biçimde aşı programlarına dâhil edildikleri, kadınların hastalıklar ve gebelik takibi programına alınmaları gibi genel sağlık takipleri yanında, tüm geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusun sağlık hizmetlerine kayıt yaptırmaları durumunda ücretsiz olarak hastane ve ilaç temini gibi sağlık hizmetlerinden faydalanabilmelerine imkân verilmiştir. Sağlık hizmetlerine kayıtlı olmayanlar açısından ise acil durumlar ve bulaşıcı hastalıklar gibi riskli durumlar karşısında yine sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilmelerine olanak verecek sağlık güvenceleri sunulmuştur (Geçici Koruma Yönetmeliği m. 27 ve Önder, 2019: 157).

D. ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI VE ULUSLARARASI İŞGÜCÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Ülkemizde geçici koruma kapsamı altında bulunan Suriyeli göçmenlerin çalışması ve mağdur olmamaları içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı da çeşitli yasal düzenlemelerde bulunmuştur. Bu yasal düzenlemeler arasında yabancılara verilecek çalışma izni ve muafiyetine dair iş ve işlemleri düzenleyen 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu 13.08.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha öncesinde yabancılara çalışma izinlerine ilişkin işlemler 06.09.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bu görev verilmişti. Kanunun 25. maddesi ile 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 9. maddesi eklenen (h) bendi uyarınca Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde Yabancıların Çalışma İzinleri Daire Başkanlığı olarak kurulmuştur. 2003’ten itibaren ülkemize gelen yabancıların sayısının her geçen gün ve son olarak kitlesel bir Suriyeli göçüne maruz kalınmasının akabinde bu konuda yasal bir revizyonun gerekliliği ortaya çıkmıştır. İşte 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu bu konuda etkili bir politika oluşturma çabasının bir sonucu olarak hazırlanmıştır. Söz konusu Yasa’nın uygulama yönetmeliğini 02.02.2022 tarihinde yürürlüğe girmesi ile bu konudaki düzenlemelerde son noktaya gelindi.

6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu (m. 1) “uluslararası işgücüne ilişkin politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ile yabancılara verilecek çalışma izni ve çalışma izni muafiyetlerine dair iş ve işlemlerde izlenecek usul ve esasları, yetki ve sorumlulukları ve uluslararası işgücü alanındaki hak ve yükümlülükleri düzenlemek” biçiminde bir amaç taşımaktadır. Bu bağlamda yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu önemli bir yasal boşluğu doldururken; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da yapılan düzenleme kapsamında da belirtilen görevleri yürütmek üzere Bakanlık ana hizmet birimi olarak Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü oluşturularak faaliyetlerine başlamıştır (Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, 2022a). Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü göç yönetimi konusunda etkili bir konuma sahiptir.

Geçici korunanların iş piyasasına erişimi ve çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar nihai olarak Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenmekte ve yine geçici koruma belgesine sahip olan Suriyeliler Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve yerleşim bölgelerinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma başvurusu yapılabilmektedirler (Geçici Koruma Yönetmeliği, md. 27).

Diğer taraftan geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli göçmenler

dışında kalan yabancılar için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Uluslararası İşgücü Kanunu Danışma Kurulu önerileri ve yürürlükteki usul ve esaslara göre Türkiye'nin gelişmesine ve ekonomik istihdamına katkı sağlayacak yabancılar Turkuaz Kart vermektedir. Bu kartın ilk üç yılı bir geçiş süresidir ve bakanlık bu süre kapsamında hem çalışana hem de işvereni kontrol eder. Süre sonunda yönetmeliğin 15. maddesine göre iptal edilmeyen kartlar yabancıların da başvurusu ile süresiz hale getirilir. Başvurular verilen sürenin dolmasına 180 gün kala başlar ve bu süre içinde bir başvuru yapılmazsa kart iptal edilir. Turkuaz Kart sahibi yabancıların, mevzuata uygun olarak eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına da ikamet izni yerine geçen bir belge tanzim edilir. Ayrıca, Turkuaz Kart sahibi kişiler süresiz çalışma izninin sağladığı bazı haklardan da yararlanabilmektedirler (Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, 2022b).

E. DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI VE GÖÇ, İLTİCA VE VİZE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Yabancılar, sınır kapılarından uluslararası geçerliliğe sahip pasaport ya da pasaport yerine geçen bir belge kontrolünden sonra Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış yapabilmektedirler. Türkiye'ye girişine izin verilen yabancıların vize işlemleri Dışişleri Bakanlığına bağlı konsolosluklarca verilmektedir. İstisna hallerde sınır kapılarının bağlı olduğu valilikler veya resen olarak Türkiye Cumhuriyeti büyükelçiliklerince de vize verilebilmekle birlikte bu biçimde verilen vizeler derhal Dışişleri Bakanlığına bildirilmelidir (YUKK, m. 11). Dışişleri Bakanlığı teşkilat şeması (<https://www.mfa.gov.tr/data/merkez-teskilat.pdf>) incelendiğinde bünyesinde "Göç, İltica ve Vize Genel Müdürlüğü" statüsünde bir birimin yer aldığı görülmektedir.

Ancak konu Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeliler özelinde ele alındığında Dışişleri Bakanlığının yetki görev ve sorumluluğunun son derece sınırlı kaldığı söylenebilir. Dışişleri Bakanlığı, 1990'larda göç konusunda Türkiye'nin en yetkili kurumu olarak kabul edilmekteydi. Ancak YUKK'un yürürlüğe girmesi, Göç İdaresi Başkanlığının kurulması ve Bakanlığın her geçen gün göç yönetimi bürokrasisinde artan ağırlığı nedeniyle Dışişleri Bakanlığı göçle ilgili konularda nüfuzunu Göç İdaresi Başkanlığına dolayısıyla İçişleri Bakanlığına kaptırmış oldu (Lüleci-Sula, 2022: 52). Dışişleri Bakanlığı bu süreçte Türkiye'nin maruz kaldığı ağır göçmen yükü ve sınırları tehdit eden yeni göç krizleri karşısında uluslararası kuruluşları, ülkeleri ve toplumları harekete geçirecek diplomatik çaba ve politikalara yönelmesi bakanlık politikaları ile de uyumlu bir tercih olacaktır.

F. AİLE VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞININ GÖÇ YÖNETİM SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Suriye iç savaşı ile birlikte ülkemize genç, yaşlı, çocuk, kadın, erkek olmak üzere birçok insan göç etmiştir. Kimileri bireysel göç etmiştir kimileri ise kitlesel bir şekilde ailecek bu göç sürecini gerçekleştirmiştir. Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenler için kamusal ve sivil alanda birçok sosyal hizmet aktif olarak sunulmaktadır (Sağı ve Aşkın, 2021:115). Türkiye'de sosyal hizmet niteliğindeki kamu hizmetleri başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı tarafından verilmektedir.

Göç, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığının göç ile ilgili çalışmaları; geçici koruma statüsündeki yabancılar verilen psikososyal destek hizmetlerinin uygulanmasını sağlayıp, takip etmek, toplanan verileri ilgili makamlara ulaştırmak, yerli ve yabancı STK'ları konu hakkında bilgilendirip çalışmalarını bu doğrultuya kanalize etmek, destek hizmetleri kapsamında sunulan projeleri değerlendirip sunmak gibi görevler sayılabilir. Ayrıca personel eğitimlerini gerçekleştirmek; kılavuz, el kitapçıkları, form ve talimatları hazırlama görevi de tüm bunlara eklenebilir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

Aynı zamanda geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli göçmenlere yönelik 3294 sayılı Kanun gereğince Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu ilkelerine göre sosyal yardım hizmetleri de verilmektedir. Suriyelilerin sosyal yardımlara bağımlı olmadan da hayatlarını sürdürebilmeleri, çalışabilecek durumda olan göçmenleri Türkiye ekonomisine de katkı sağlamları için IOM ve ILO destekli "Türkiye'de GKK Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin İş Yaratma

ve Girişimcilik Fırsatları" adlı projeyi hayata geçirmiştir. Bu proje Mayıs 2018-Nisan 2020 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, Konya, Mersin, Adana, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde istihdam potansiyelini artırıp ekonomik büyümeye katkı sağlama amacıyla (Sağı ve Aşkın, 2021: 116-132). Göç sürecinde ailelerinden ayrı düşen yabancılar buldukları illerin valiliklerine başvurup bakanlık bünyesinde yürütülen aile birleşimi ile aile bütünlüğü de sağlanabilmektedir.

G. MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI: DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELE KARA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞININ ROLÜ

Düzensiz uluslararası göç hareketlerinin neden olduğu sorunlardan uzak kalmak isteyen birçok ülke ilk olarak sınır güvenliği konusunda önlemler almaya başlamıştır. Göç hareketinin rotasında olan Avrupa Birliği, ikili antlaşmalar yolu ile veya Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırları İçin Operasyonel İşbirliği Ajansı (Frontex) aracılığı ile Amerika Birleşik Devletleri ise sınırlarına geçilmez duvarlar örmek suretiyle göçleri durdurmayı hedeflemektedirler (Arslan, 2021b: 23). Benzer önlemlerin Meriç Irmağı boyunca kilometrelerce aşılmaz duvar ve tel örgüler çeken Yunanistan tarafından da benimsendiği görülmektedir.

Türkiye'de bulunduğu konum itibarıyla göç hareketlerinin hem rotası hem de hedef ülkesi konumundadır. Genellikle önemli göç güzergâhları üzerinde bulunduğu için transit bölge olarak kullanılan Türkiye, "Arap Baharı Operasyonu" ile iç çatışmaların yaşandığı Orta Doğu ülkelerinin ve en başta da Suriye iç karışıklıklarından kaçanlar için hedef ülke haline gelmiştir. Türkiye'nin doğu sınırlarında istikrarsız bölge ve ülkelerin varlığı nedeniyle sınırlarımız doğrudan tehdit altındadır. Bu tehdit sadece göç hadisesi ile de sınırlı değildir. Ağır silah ve kalabalık insan kitlelerine sahip birçok fraksiyonda terör gurupları bölgede toprak ve rejim devşirme mücadelesi ile her geçen gün daha da istikrarsızlık ve şiddet üreten eylemlerine bir yenisini eklemektedirler.

Orta Doğu coğrafyasının makûs tarihi bu bölgede yaşayan birçok insanı göçe yönlendirmiştir. Çoğu insan göç için rotasını ekonomik, demokratik ve siyasal istikrara erişmiş konumu ile AB ülkelerini hedef almaktadır. Bir yandan yaşadığı bölgelerin neden olduğu şiddet, baskı, kötü yaşam koşulları ve yoksulluktan kurtulmak diğer yandan umuda ve hayatta kalma çabası ile Batı'ya bir göç dalgası 21. yüzyılın göçlerinin hikâyesi olmuştur. Yakın dönemde İran sınırından ve özellikle Suriye'den gelen yoğun göç dalgası Türkiye'yi sınırlarını koruması konusunda harekete geçirmiştir.

Türkiye'de ise sınır yönetimi konusunda Kara Kuvvetleri Komutanlığı (KKK) görevlidir. KKK, 3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun kapsamında ülkenin kara sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak, gümrük hattındaki giriş ve çıkış kaçakçılığını önlemek amaçlı görev ve yetkilere sahiptir. KKK, gerek 3497 sayılı Kanun'la gerekse de bu Kanun'a dayanılarak hazırlanan Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik hükümleri kapsamında yasadışı göç, kaçakçılık, asayiş ve terör konularında yürütülen faaliyetlere katılım sağlamakla görevlendirilmiştir.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Milli Savunma Bakanlığına bağlı askeri bir teşkilat olması nedeniyle göçle mücadele konusunda yürüttüğü görevler Milli Savunma Bakanlığını da göç süreçlerinde dolaylı bir aktör haline getirmektedir.

H. DİĞER BAKANLIK VE KURUMLAR

Zorunlu ve kitlesel boyuta ulaşan göç hadiseleri ülkeleri, bölgeleri ve toplumları birçok yönden etkilediği gibi kentleri ve gündelik yaşam alanlarını da biçimlendirmektedir. Göçlerin çok boyutluluğu çeşitli aktörleri göç konusunda önlemler almaya, politikalar geliştirmeye itmektedir. Bu kapsamda göçlerin kentsel ve çevresel yükleri ile baş edebilme, dönüştürülebilir ve yönetilebilirlik konusunda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı önemli bir aktör olarak süreçte görevler üstlenmesi beklenebilir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı "Şehircilik Şurası" gibi uluslararası göçlerin kentsel alanlarda nasıl etkiler üretmiş olduğu, bu alandaki sorunlara yönelik önerilerin geliştirildiği etkinlikler yürütmekle birlikte, belirlenen hedefe ve önerilerin hayata

geçirilemediği; kentlerde hâlen barınma, hizmete erişim, güvenlik, aynı evde birkaç ailenin birlikte yaşamak zorunda kalması, kira ve konut stoku yetersizliği, kaçak ve düzensiz yapılaşma gibi konularda sorunların devam ettiği görülmektedir. Suriyeli nüfusun kentsel alanlarda neden olduğu sorun alanlarının kapsamlı, uzun vadeli ve iyi işleyen bir politika ile çözüme kavuşturulamamış olması birçok araştırmacı tarafından işlenen bir konudur (Altay-Kaya, 2021; Edoğan, 2017; Yılmaz ve Telsaç, 2021; İçduygu ve Şimşek, 2016).

Göç eden insanlar, göç yolculuğuna eşyalarının ziyade gelenek, görenek, adet, dil, din gibi kültürel kimliklerini oluşturan değerlerini almaktadırlar. Bu anlamda göç, gerek göç alan tohumlar açısından gerekse de göçle gelen insanlar açısından kültürel bir etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Kültürel farklılıklar ve oluşan karşı dirençler oranında uyum süreçleri şekillenmektedir.

Bu bağlamda Suriye göçünün Türkiye’nin kültürel alanına da etkileri olduğunu görmek mümkündür. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Kilis, Şanlıurfa ve Hatay gibi kentlerde erkeklerin Suriyeli kadınlarla evlenmeleri ve sonrasında boşanma oranlarındaki artış veya çok eşlilik, gayri resmi evliliklerde ciddi artışların meydana geldiği görülmektedir (Kan ve Kazmaz, 2022: 67). Suriye’den gelen göçlerin kültürel etkileri ele alındığında kültürel açıdan birçok konuda politikalar geliştirilmesi gereklidir. Göçlerin kültürel etkileri Kültür ve Turizm Bakanlığını göç yönetimi sürecinin bir aktörü olarak sahaya çekmekte, görevler üstlenmesini gerektirmektedir. Ancak bu konuda henüz Kültür ve Turizm Bakanlığının ciddi çalışmalar yürüttüğü ve konu hakkında ölçümlenelerde bulunduğunu görmüyoruz.

Gençlik ve Spor Bakanlığı da ülkemizde bulunan gençlere yönelik uyum, dil öğrenimi, spor aktiviteleri gibi çalışmaların içinde olduğunu görüyoruz. Bu kapsamda Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından desteklenen ve hayata geçirdiği Mobil Gençlik Merkezi, Damla Projesi, Sosyal Uyum ve Gençlik Katılım Projesi gibi birçok projeye Türk vatandaşı gençlerin yanında Suriyeli gençleri de dâhil ederek gençlerin güzel vakit geçirmesi ve sportif etkinliklere katılımlarının sağlanması amacıyla çeşitli çalışmalar yürüttüğü görülmektedir (GSB, 2023).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsan, doğar ve ölür. Doğmak da ölmekte birer nüfus hareketidir ve nihayetinde göçtür. Doğarken bedenden mekâna, ölümler ebedi âleme göç eyleyiz. Göç olgusu gerek somuttan soyuta ve gerekse de soyuttan somuta devam eden bir yolculuktur. Ancak biz burada göç olgusu ile insanın yeryüzündeki fiziki mekân değişikliğini anlatan yolculuğundan bahsediyoruz.

Tarihte insanlığın göç yolculuğu devingenliğini hep sürdüren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak göçlerin esas yıkıcı etkisi ve uluslararası bir problematiğe dönüşmesi görece yakın zamanın konusudur. 21. yüzyılda kitlesel, zorunlu ve düzensiz göç hareketlerine yön veren en önemli etkenler arasında bölgesel kriz, kötü yönetim ve ekonomik istikrarsızlıkların ürettiği yoksulluk, şiddet, terör ve rejim baskısı gibi dinamikler öne çıkmaktadır.

İçinde bulunduğumuz çağda gerek zorunlu ve kitlesel göçler gerekse de gönüllü ve bireysel göç kararları göç süreçlerinde artan bir sirkülasyona sebep olmuştur. Fakat bu noktada göçlerin sebepleri ve sonuçları ile hacimleri ve etkileri geçmiş dönemlerden farklılıklar taşımaktadır. Yine göç hadisesini sadece ülkeler arasında insan geçişleri olarak görmenin ötesinde yönetimleri, siyaseti, ekonomileri, kültür ve gündelik hayatı etkiler yönleri de bulunmaktadır. Bu sebeple göç olgusu yeni politika ve yaklaşımlar ile etkili bir göç yönetim sürecini gerekli kılmaktadır. 21. yüzyılın artan göç hareketliliği göç yönetim süreçlerinde gerek ülkeleri gerekse de ulus üstü aktörleri birlikte hareket etmeye zorlamaktadır. Çünkü günümüzde göç olgusu ülkelerin tek başına yönetebileceği bir büyüklüğü çoktan geçmiş ve etkileri tüm kıtalara yayılmış durumdadır.

Türkiye, göç üreten kırılan yönetimlerin ve ekonomik yünden ve temel kamu hizmetlerini dahi sunma noktasında yetersiz devlet kapasitesine sahip ülkelerin en yoğun görüldüğü Orta Doğu coğrafyasına (Arslan, 2021c) yakınlığı nedeniyle son birkaç on yılda düzensiz göçlerin uğrak noktası haline gelmiştir. En fazla yabancı barındıran ülke konumuna gelen Türkiye’de sadece Suriyeli nüfusu dahi resmi istatistiklere göre 3.5 milyonun üzerindedir. Türkiye bu göç bagajı ile tek başına başa çıkma ve yönetme konusunda uluslararası toplumlardan

gereken desteği alabildiğini söylemekte çok mümkün değildir. Türkiye, Orta Doğu ve Kuzey Afrika kaynaklı göçlerin uğrak noktası iken bu göç hareketinin esas rotası Avrupa Birliği coğrafyasıdır. Ancak gerek Avrupa Birliği ve gerekse de tek tek Avrupa ülkeleri göç konusundaki politikaları göçmenleri Türkiye’de tutmak üzerine kuruludur. Avrupa Birliği başta olmak üzere Avrupa ülkelerinden beklenen uluslararası göçlerin etkilerini ortak bir göç yöneti(şi)mi politikası ekseninde birlikte sürdürmeleridir.

Türkiye, maruz kaldığı yoğun göçlere rağmen göç yönetimi konusunda temel kamu politikalarını oluşturma da geç kaldığını bunda da sebebin Suriye’de başlayan iç karışıklıkların kısa sürede biteceğine olan inançtan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Ancak her geçen gün derinleşen Suriye iç çatışmalarının yakın zamanda son bulma umudunu yok etmesi üzerine Türkiye göç politikasında önemli değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır. Bu süreçte gerekli hukuki mevzuat güncellemesi ve beraberinde göç odaklı idari örgütlenmede değişime gitmiştir. Bu kapsamda mevcut bakanlık ve kurumların yetkileri arasına göç yönetimi ile ilgili görevler eklenirken idari yapıya da göç yönetimi ile ilgili yeni birimler oluşturulduğu görülmektedir.

Göç yönetimi sürecinin en temel aktörleri olarak çeşitli bakanlıklar bünyesinde farklı idari birimlerin oluşturulduğu bu yeni dönemde İçişleri Bakanlığı ve bu Bakanlığa bağlı Göç İdaresi Başkanlığı öne çıkmaktadır. İçişleri Bakanlığı ve Göç İdaresi Başkanlığı yanında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde “Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı” sağlık boyutuyla Sağlık Bakanlığı bünyesinde “Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı”, çalışma hayatıyla ilgili alanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının “Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü”, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde “Göç İltica ve Vize Genel Müdürlüğü” birimleri bulunmaktadır. Bakanlık nezdinde oluşturulan herhangi bir idari birimi bulunmayan ancak Türkiye’deki başta Suriyeliler olmak üzere diğer geçici koruma altındakiler ve yabancılar için çeşitli politikalar geliştiren, faaliyetler organize eden Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da aktif olarak göç yönetimi alanında görev alan bir bakanlık olarak görülebilir. Diğer taraftan göçün önemli ve belki de yıkıcı etkilerinin görülebileceği bir alan olarak kültür alanına ilişkin olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı ve bunun yanında Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı gibi bakanlıkların da göç alanına ilişkin konularda proje ve faaliyetlerinde ciddi bir eksikliğin bulunduğu göze çarpmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2022). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Altay - Kaya, D. (2021). Zorunlu göç ve dayanıklılık planlaması: Türkiye’nin Suriye zorunlu göçü deneyimi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 38(2), 115-144.
- Arslan, E. (2021b). Uluslararası göç teorik bakış ve 21. yüzyıl göçleri: Göç karşıtlığının yükselişi ve zorunlu göçlerin artması üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar*, (Ed. Erkan Arslan), (pp.1-33), Konya: Eğitim Yayınevi.
- Arslan, E. (2021a). Türkiye’de göç yönetimi: Süreçler aktörler ve politikalar. *Bölgesel Gelişmeler Işığında Uluslararası Göç ve Türkiye*, (Ed. Erkan Arslan), (pp.1-30), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Arslan, E., (2021c). Göçü harekete geçiren bir dinamik olarak güvenlik: Suriye’nin devlet kapasitesi ve kırılan devlet niteliği üzerine bir değerlendirme. *Yerel ve Bölgesel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler*, (Ed. Erkan Arslan), (pp.1-24), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Arslan, E., Çiçek, A. ve Baykal, Ö. N., (2021). Türkiye’deki siyasal partilerin geçici koruma altındaki Suriyeliler sorununa bakışı üzerine bir inceleme. *İktisadi ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar* (Ed. Erkan Arslan ve Filiz Tufan Emimi), (pp.93-123), Konya: Eğitim Yayınevi.
- Black, R., Adger W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes A. ve Thomas, D. (2011). The Effect of environmental change on human migration. *Global Environmental Change*, (Ed. Richard Black, Nigel Arnell, Stefan Dercon), 21(1), 3-11.
- Çiçek, A., (2022). *Suriyelilerin Sosyal ve Siyasal Entegrasyonu: Adana İli İncelemesi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çiçek, A., ve Taylan, Ö., (2021). Türkiye’nin stratejik göç yönetimi hamlesi: 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nın Analizi. *Yerel ve Küresel Eksende Uluslararası Göç Üzerine İncelemeler*, (Ed. Erkan Arslan), (pp.225-246), Ankara: Nobel Yayınları.
- Daşlı, Y. ve Altay, A., (2021). Göç ve sağlık. *Bölgesel Gelişmeler Işığında Uluslararası Göç ve Türkiye*, (Ed. Erkan Arslan), (pp.107-126), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erdoğan, M. M. (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi, İstanbul Örneği, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.
- Erkan vd., (2017). 2017’de eğitim ve sosyal politikalar. *2017’de Türkiye*, (Eds. Nebi Miş vd.), (pp 298- 318), Ankara: SETA.

- [13] Ertan, K. A., ve Ertan, B. (2017). Türkiye'nin göç politikası. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1(2), 7-39.
- [14] Geiger, M., Pécoud, A. (2010). The Politics of international migration management. In: Geiger, M., Pécoud, A. (eds) *The Politics of International Migration Management. Migration, Minorities and Citizenship*. London: Palgrave Macmillan.
- [15] Işıkçı, Y. (2017). Türkiye'de kamu politikası olarak 2000 yılı sonrası uluslararası göç yönetiminin analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 25-47.
- [16] İduygu, A. ve Şimşek, D. (2016). Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies. *Turkish Policy Quarterly* 15(3) 59-69.
- [17] Kan, K., ve Kanmaz, M. (2022). Küreselleşmenin kültürel boyutu ve göçün etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (47), 59-73.
- [18] Karaoğlu, S. ve Özbay, İ. (2022). *Zorunlu göç ve Türkiye'de mülteci çocukların eğitimi*, *Uluslararası Göç ve Mültecilik*, (Ed. Başkan, B. ve Kula, M.E.), (pp. 243-256). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- [19] Kocabaş, C. ve Alpaydın, Y. (2021). Göç olgusu ve Türk eğitim paradigması. *Göç Araştırmaları Vakfı Çalışma Raporu*.
- [20] Lülecı-Sula, Ç. (2022). Türkiye'nin sınır ve göç yönetimi: Dinamik ve ilişkisel bir alanın tarihsel dönüşümü, *Alternatif Politika*. (Vol. 14). (pp. 32-65). 53.
- [21] Öçürmez, S. ve İduygu, A.(2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- [22] Önder, N. (2019). Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik sağlık politikalarının analizi, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 110-165.
- [23] Öner, N. (2022). Bir sağlık yönetimi meselesi olarak zorunlu göç ve mültecilik, *Uluslararası Göç ve Mültecilik*, (Ed. Başkan, B. ve Kula, M.E.), (pp.243-256). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- [24] Sağrı, M. ve Aşkın, D. (2021). Türkiye'nin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sunduğu sosyal hizmetlerin kategorik çözümlenmesi, (Ed. Erkan Arslan), *Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar*, (pp.114-140). Konya: Eğitim Yayınevi.
- [25] Schapiro, K. A. (2009). Migration and educational outcomes of children. *Human Development Research Paper 57*, United Nations Development Programme, Human Development Report Office, New York.
- [26] Sert, D. (2013). Turkey's integrated border management strategy, *Turkish Policy Quarterly*, 12 (1): 173-180.
- [27] Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21(2), 29-63.
- [28] Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [29] Yaprak, A. (2021). *Göç ve Entegrasyon*. Konya: Palet Yayınları.
- [30] Yılmaz V. ve Telsaç C. (2021). Göç olgusu ve Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin kentlerdeki sayısal durumu, (Ed. Erkan Arslan), *Bölgesel Gelişmeler Işığında Uluslararası Göç ve Türkiye*, (pp.31-55). Ankara: Nobel Yayınevi.
- [50] Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi – PIKTES, (12.10.2022). <https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda>
- [51] The International Organization for Migration- IOM. (01.12.2022). <https://www.iom.int/iom-history>
- [52] The Office of the United Nations High Commissioner for Refugees- UNHCR. (15.11.2022). <https://www.unhcr.org>
- [53] Uluslararası İşgücü Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 6735, 13.8.2016
- [54] Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, (10.10.2022a). <https://www.csgeb.gov.tr/uigm/genel-mudurluk/hakkimizda>
- [55] Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, (10.10.2022b). <https://www.csgeb.gov.tr/uigm/yabancilar/turkuaz-kart-sahipleri/>

Diğer Kaynakları

- [31] 6458 sayılı Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete Tarihi 11/4/2013.
- [32] Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı-AFAD, (08.01.2023). www.afad.gov.tr
- [33] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (10.10.2022). <https://www.aile.gov.tr/athgm/kurumsal/daire-baskanliklari/goc-afet-ve-acil-durumlarda-psikososyal-destek/>
- [34] Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum Ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi – Sayısı: 15/7/2018 - 30479
- [35] Cenevre Sözleşmesi (1951). T. C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Sayı: 71-1448/1444.
- [36] Dışişleri Bakanlığı, (17.01.2023). <https://www.mfa.gov.tr/data/merkez-teskilat.pdf>
- [37] Dışişleri Bakanlığı, (25.12.2022). <https://www.mfa.gov.tr/data/merkez-teskilat.pdf>
- [38] Geçici Koruma Yönetmeliği, Yayımlandığı Resmî Gazetenin Tarihi: 22.10.2014
- [39] Gençlik Spor Vakfı, (05.01.2023). <http://www.gsv.gov.tr/haber/sosyal-uyum-ve-genclik-katilimi-projesi>
- [40] Gençlik ve Spor Bakanlığı, <https://gsb.gov.tr/anasayfa.html>
- [41] Göç İdaresi Başkanlığı, 2016 Türkiye Göç Raporu.
- [42] Göç İdaresi Başkanlığı, 2021 Yılı Faaliyet Raporu.
- [43] Göç Terimleri Sözlüğü, (2009). Uluslararası Göç Örgütü.
- [44] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Hizmet Birimleri Ve Görevleri Hakkında Yönerge, (05.01.2023). https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/mevzuat/yonergeler/HSGM_Hizmet_Birimleri_ile_Gorevleri_Hakkinda_Yonerge.pdf
- [45] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü –HSGM (05.01.2023). <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/goesagligi-baskanligimiz/g%C3%B6rev-tan%C4%B1m%C4%B1.html>
- [46] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü-HSGM. (05.01.2023). <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6rev-tan%C4%B1m-sa%C4%9Fl%C4%B1m%C4%9F%C4%B1-merkezleri.html>
- [47] Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 3497, 21.03.1999.
- [48] Milli Eğitim Bakanlığı (15.12.2022). http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_11/05171729_ekim3.pdf
- [49] Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Daire Başkanlığı, (2021). http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_11/05171729_ekim3.pdf (15.12.2022).